LUONTOPANEELIN LAUSUNTO KOSKIEN VALTIONEUVOSTON SELVITYSTÄ E-KIRJE SUURPEDOT ENNAKKOVAIKUTTAMINEN (E 17/2024 VP) JA KOMISSION EHDOTUSTA EU:N KANNAKSI EUROOPAN LUONNONVARAISEN KASVISTON JA ELÄIMISTÖN SEKÄ NIIDEN ELINYMPÄRISTÖN SUOJELUSTA TEHDYN YLEISSOPIMUKSEN (BERNIN SOPIMUS) PYSYVÄN KOMITEAN 44. KOKOUKSESSA SUDEN (CANIS LUPUS) SUOJELUN OSALTA (E 18/2024 VP)

Luontopaneeli kiittää lausuntopyynnöstä koskien asioita E 17/2024 vp ja E 18/2024 vp. Käsittelyssä olevat Suomen ennakkovaikuttamiskannat koskevat Bernin sopimuksen muuttamista sekä sitä seuraavaa luontodirektiiviin ehdotettua tarkistusta. Komission ehdotuksessa Bernin sopimuksen mukaista suojelua lievennettäisiin siirtämällä susi sopimuksen liitteestä II (täysin rauhoitetut eläinlajit) liitteeseen III (suojeltavat eläinlajit). Bernin sopimuksen muuttamisen myötä luontodirektiiviin ollaan valmistelemassa vastaavaa muutosehdotusta, jossa susi siirrettäisiin luontodirektiivin liitteestä IV (tiukasti suojellut lajit) liitteeseen V (suojellut lajit). Ehdotetussa kannassa Suomi on tukemassa komission ehdotusta suden suojelutarpeen arvioimisesta Bernin sopimuksessa sekä suden siirtämistä luontodirektiivissä tiukasti suojeltavista eläinlajeista suojeltavien eläinlajien joukkoon.

Suden suojelustatuksen lieventämiselle ei ole tutkimuspohjaisia perusteita

Luontodirektiivin liitettä IV ei ole koskaan aiemmin muutettu pyrkimyksenä lieventää tiukasti suojeltujen lajien suojelustatusta. Luonnon monimuotoisuus jatkaa heikkenemistään Euroopassa, myös Suomessa, vaikka EU:n biodiversiteettistrategian mukainen luontokadon pysäyttämisen tavoitevuosi 2030 on jo kuuden vuoden päässä. Luontodirektiivin tiukasti suojeltujen lajien suojelun lieventämiselle tulisi olla erittäin vankat tieteelliset perusteet ja esitettävien siirrettävien lajien suojelun tulisi olla lähtökohtaisesti suotuisalla tasolla, jotta ei ole riskiä näiden lajien uhanalaisuuden pahenemisesta.

Luontopaneeli pitää huolestuttavana komission tavoitetta lieventää suden suojelustatusta. Suomessa suden siirtäminen pois tiukasti suojeltujen lajien listalta ei ole tutkimuksen näkökulmasta perusteltua, vaikka susikanta onkin kasvanut viimeisten 30 vuoden aikana. Susi on Suomessa edelleen erittäin uhanalainen ja Suomen susikannan olisi viimeisimpien arvioiden mukaan mahdollista kasvaa. Luonnonvarakeskuksen Suomen susikannan suotuisaa suojelutasoa arvioineen tutkimuksen mukaan koko poronhoitoalueen eteläpuoleinen Suomi soveltuisi lisääntyvien susiparien reviiriksi. Ekologisen kantokyvyn puolesta Suomen susikanta voisi arvion mukaan olla 800–1600 sutta. Geneettisen elinvoimaisuuden takaamiseksi yhdessä susipopulaatiossa tulisi elää yli tuhat sutta – tällaista tavoitetta ei voitane pitää ainakaan toistaiseksi Suomessa realistisena, mutta on hyvä ymmärtää, että nykyisen susimäärän pieneneminen johtaa väistämättä sisäsiittoisuuteen liittyvien riskien kasvamiseen.

Geneettisen elinvoimaisuuden näkökulmasta suden tilanne Suomessa on heikko. Suomen susipopulaatio on jakautunut kahteen osapopulaatioon ja Skandinavian, Suomen ja Venäjän Karjalan sudet ovat pitkälti eristäytyneet toisistaan. Sisäsiittoisuus on pienissä eriytyneissä populaatioissa merkittävä terveysriski. Suomen susikannassa onkin havaittu huolestuttavaa geneettisen monimuotoisuuden heikentymistä jo yli kymmenen vuotta. Geneettinen monimuotoisuus on edellytys sille, että laji säilyttää kykynsä sopeutua ympäristön muutoksiin pitkällä aikavälillä. Luonnonvarakeskus on tutkimuksessaan todennut, että susikannan geneettistä elinvoimaisuutta parantaisi susien tasaisempi esiintyminen Suomessa.

Komission oma selvitys peräänkuuluttaa rinnakkaiselon tukemista ja vahinkojen ennaltaehkäisyä

Tarvetta suden metsästykseen perustellaan Suomen E-kirjeessä sosiaalisen kestokyvyn huomioimisella. Luontopaneeli ei tunne tutkimusta, jonka mukaan metsästyksen lisääminen kasvattaisi sosiaalista kestokykyä suhteessa suteen tai muihin suurpetoihin. Sen sijaan on olemassa tutkimusnäyttöä siitä, että uhanalaisten eläinten kannanhoidollisen metsästyksen salliminen toimii poliittisena viestinä, joka madaltaa uhanalaisuuden legitimiteettiä ja lisää salametsästystä (Chapron & Treves 2016). Metsästyksellä voi olla sosiaalista ryhmäytymistä lisäävää vaikutusta, mutta paikalliseen kontekstiin ja poliittiseen asetelmaan liitettynä se ei ole pelkästään tavoiteltava asia. Esimerkiksi Lapinlahden salametsästystapauksen jälkipuinti on osoittanut, että kannanhoidollisuuden sijaan salametsästyksen primääritavoitteita olivat hyväksynnän ja jännityksen hakeminen, vaikka niin tekijät kuin viranomaiset käyttivät kannanhoitoa toiminnan perusteena. Tätä osoittaa mm. kannanhoitoon liittymättömien eläinten ampuminen. Jotta uhanalaiset petoeläinkannat saadaan kestäviksi, vaatii tämä tukea ihmisten ja petoeläinten rinnakkaiselolle. Tavoite sosiaalisen kestokyvyn vahvistamiseksi on oikea, mutta uhanalaisen lajin metsästämisen lisääminen saattaa viedä meitä päinvastaiseen suuntaan - vaikka susien määrä pienenisi, ei sietokyky niitä kohtaan välttämättä lisäänny. Sosiaalista kestokykyä todennäköisesti vahvistettaisiin kestävimmin panostamalla rinnakkaiselon tukemiseen, mikä voi tarkoittaa karjaa suojaavien menetelmien kehittämistä nykyistä paremmiksi, taloudellista tukemista sekä yleistä luonnon monimuotoisuuteen sekä suurpetoihin ja niiden rooliin liittyvän ymmärryksen lisäämistä. EU-lainsäädäntö mahdollistaa nykyisinkin häiriötä aiheuttavien yksilöiden lopettamisen.

Komission esityksen taustaksi on tilattu selvitys suden tilanteesta Euroopan unionin alueella (The situation of the wolf (canis lupus) in the European union – An in-depth analysis). Selvityksen pääviestit eivät tuo tukea komission esitykselle suden suojelustatuksen lieventämiseksi, vaan se peräänkuuluttaa rinnakkaiselon tukemista erilaisin menetelmin sekä vahinkoja ennaltaehkäisevien keinojen käyttämistä. Selvityksessä tuodaan esiin monenlaisia keinoja, joilla sosiaalista kestokykyä voitaisiin tukea. Selvityksessä nostetaan esiin esimerkiksi Saksan susimäärältään isoimmat osavaltiot, joissa susikanta on ollut kasvussa. Näissä osavaltioissa riittävien ennaltaehkäisevien menetelmien käytön myötä susien karjaan kohdistuvia hyökkäyksiä on onnistuttu vähentämään merkittävästi susien määrän lisääntymisestä huolimatta. Selvityksessä myös korostetaan, että paras tapa vähentää susihyökkäysten aiheuttamia karjan menetyksiä on soveltaa tehokkaita ja mukautettuja toimenpiteitä hyökkäysten ehkäisemiseksi. Viime vuosina etenkin EU:n rahoittamien LIFE-hankkeiden yhteydessä on julkaistu paljon tietoa erilaisista käytettävissä olevista menetelmistä ja niiden tehokkuudesta karjansuojelulle.

Komission tilaamassa selvityksessä korostetaan, että sudella on tärkeä rooli ekosysteemeissä. Sudesta voi joissain tilanteissa olla myös hyötyä maa- ja metsätaloudelle, kun se auttaa sääntelemään sorkka- ja kavioeläinten kantoja (Suomessa esim. valkohäntäkauriit). Selvityksessä todetaan, että kaikkiaan susien vaikutus karjaan EU:n alueella on hyvin pieni. Euroopassa on noin 60 miljoonaa lammasta, joista susivahinkojen vuoksi kuolee vuosittain noin 0,065 prosenttia. Luonnollisen saaliin määrä, maiseman ominaisuudet sekä suojelutoimenpiteet vaikuttavat karjalle aiheutuneiden vahinkojen määrään. Paikallisesti etenkin alueilla, joissa karja laiduntaa vapaana, voivat vahingot olla suurempia. Vahingot ovat myös pienempiä alueilla, joilta susi ei ole koskaan kokonaan kadonnut. Euroopan alueella yksikään ihminen ei ole kuollut suden hyökkäykseen viimeiseen 40 vuoteen.

Luontopaneeli lausui myös aikaisemmin tänä vuonna Suomen avaintavoitteista koskien EU-vaalikautta 2024–2029 ja avaintavoitteissa mainitusta suurpetojen sääntelyä koskevista muutoksista. Avaintavoitteiden kokonaisturvallisuutta käsittelevän kappaleen alla viimeinen lause oli ”Suomi

edistää suurpetoja, erityisesti sutta, koskevan sääntelyn kehittämistä vastaamaan paremmin kantojen nykyistä tilaa.” Luontopaneeli piti lausunnossaan erikoisena sitä, että susi on nostettu nykyisessä maailmantilanteessa kokonaisturvallisuutta koskevien uhkien joukkoon. Sotilaallisten ja yhteiskuntarauhaan liittyvien uhkien ohella luontokato ja ilmastonmuutos ovat todellisia ihmiskunnan tulevaisuuden vaarantavia uhkia. Suomessa edelleen erittäin uhanalaisen suden metsästämisen lisääminen on ristiriidassa luontokadon pysäyttämiseen tähtäävien tavoitteiden kanssa.

Petteri Orpon hallitusohjelman (Valtioneuvosto 2023) tavoitteena on turvata luontopääoma yhteistyössä, pysäyttää luontokato osana kestävää talouspolitiikkaa ja kääntää yhteiskunnan toiminta luontopositiiviseksi. Hallitus haluaa vahvistaa puhtaan ja monimuotoisen luonnon merkitystä Suomen kilpailuetuna ja suomalaisen elämänlaadun lähteenä ja positiivisista vaikutuksista luontoon halutaan tehdä Suomen vientituote. Suomen kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian luonnoksessa luontopositiivisuudella tarkoitetaan sitä, että luonnon tila olisi vuoteen 2035 mennessä parempi kuin se oli vuonna 2020. Tämän edellytyksenä on luontokadon pysäyttäminen vuoteen 2030 mennessä. Suurpedoilla on tärkeä rooli osana luonnon monimuotoisuutta. Luontokadon pysäyttäminen tarkoittaa myös erittäin uhanalaisen suden suojelun turvaamista tiukan suojelun keinoin.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Simo Häyrynen, Ilona Laine, Minna Pappila, Outi Silfverberg ja Ilari E. Sääksjärvi.

Viitattu kirjallisuus:

Chapron G. & Treves A. 2016. Blood does not buy goodwill: allowing culling increases poaching of a large carnivore. Proc. R. Soc. B. 283: 20152939. https://doi.org/10.1098/rspb.2015.2939.

European Commission, Directorate-General for Environment. 2023. Blanco J. &, Sundseth K. The situation of the wolf (canis lupus) in the European union – An in-depth analysis. Publications Office of the European Union. https://data.europa.eu/doi/10.2779/187513.

Mäntyniemi S., Valtonen M., Helle I., Johansson H., Ponnikas S., Nivala V., Harmoinen J., Herrero A., Heikkinen S., Kvist L., Aspi J., Kojola I., Holmala K. 2022. Suomen susikannan suotuisan suojelutason viitearvojen määrittäminen: Loppuraportti 2022. Luonnonvarakeskus. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-514-9.

Valtioneuvosto 2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58, Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8.